

Tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonlarda zamonaviy AKT ni qo'llash - samaradorlikni oshirishning masalalari

Bobokulov Sherzod Gapparovich
DSQ Davlat soliq bosh inspektori

Annotatsiya: Mazkur maqolada, O'zbekiston Respublikasi tomonidan tadbirkorlikni rivojlantirish, soliqlar turining sonini qisqartirish bo'yicha bajarilayotgan ishlar, intizomli soliq to'lovchilar safini kengaytirish bu borada ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish metodologiyasini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari keltirilgan. Shuningdek, iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida soliqorgvnlr faoliyatini yanada takomillashtirish metodologiyasi asosida ilg'or axborot- kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash masalalarini o'z ichiga oladi. Mazkur yo'nalishda soliq organlarini faoliyatini takomillashtirish va ularni samaradorligini baholash yo'llari bo'yicha tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, tadqiqot doirasida xulosa va takliflar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: soliq soliq tushumlari, interaktiv xizmat, samaradorlik, raqamli platforma, raqamli transformatsiya, usullar va vositalar, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, tahlil, optimallashtirish, veb-xizmatlar, zamonaviy texnikalar, soliq imtiyozlari, soliq stavkasi.

Application of modern ICT in the processes of entrepreneurship development - issues of increasing efficiency

Abstract: In this article, the main directions of improvement of the methodology of using advanced information and communication technologies (ICT) are given in this article. . It also includes issues of using advanced information and communication technologies based on the methodology of further improving the activities of tax authorities in the conditions of digitalization of the economy. In this direction, research was conducted on ways to improve the activities of tax authorities and assess their effectiveness, and conclusions and proposals were formed within the framework of the research.

Key words: tax revenue, interactive service, efficiency, digital platform, digital transformation, methods and tools, advanced information and communication technologies, analysis, optimization, web services, modern techniques, tax benefits, tax rate.

Kirish: Respublikamizda olib borilayotgan keng ko'lamli islohatlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy o'zgarishlarga zaruriy moslashishni ta'minlaydigan va axborot muhitida munosib o'rinni kafolatlaydigan tafakkur tarziga ega bo'lgan yoshlarni

tarbiyalash davlat siyosatining asosiy ustuvor yo'nalishiga aylandi. Raqamli texnologiyalar samarasi o'laroq bugungi kunda soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlari o'rtasidagi asosiy muloqot virtual platformaga ko'chib ulgurdi. Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida mamlakat iqtisodiyotining global raqobatbardoshlik salohiyatining o'sishida, zamonaviy AKTlar beqiyos ahamiyatga ega ekanligi barchamizga ma'lum. Hozirgi davrda Davlat soliq qo'mitasi tomonidan soliq sohasida, ko'plab hisob-kitoblar va prognozlar ilg'or AKT asosida amalga oshiriladi, qo'mita faoliyat yurituvchi axborot tizimlari (AT) o'rtasida o'zaro hamkorlik tajribasi yo'lga qo'yildi.

Adabiyotlar sharhi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Jahon iqtisodiy tizimini raqamlashtirish har qanday davlatning sanoat va milliy iqtisodiyot sohaslaridan ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) samarali foydalanishni taqozo etadi. Ushbu jarayonda, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida, sanoat ishlab chiqarishini, xizmat ko'rsatishni rivojlantirish, soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatish bo'yicha yuqori sifatli ilmiy yutuqlarni olish imkonini beruvchi ilg'or AKTdan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Xorijiy va mahalliy mualliflarning salmoqli ilmiy ishlari xalq xo'jaligining turli sohaslarida ham AKTdan samarali foydalanish metodikasini takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan. Jumladan, Loudon (2012) AKTni boshqaruv jarayonlarida samarali qo'llash nazariyasini rivojlantirishga katta hissa qo'shdi.

Shuningdek, Kuldri va Pauell (2014) ishlarida "katta ma'lumotlar bazalari" tushunchasining ko'p qirrali tahlili amalga oshirilgan, shuningdek, ushbu tushunchaning ilmiy tadqiqotlarda paydo bo'lishining tarixiy xronologiyasi keltirilgan.

Rossiyalik olimlar ham o'z ilmiy izlanishlarida xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatida zamonaviy AKTdan samarali foydalanish masalalarini o'rganish, shuningdek, global iqtisodiy tizimning raqamli transformatsiyasi sharoitida, ilg'or AKTdan foydalanishga asoslangan innovatsion uslubiy yechimlar va texnologik mexanizmlarni ishlab chiqishga bir necha bor uringanlar.

Mahalliy mutaxassislarning kopleks ilmiy izlanishlari, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida O'zbekiston Respublikasi xalq xo'jaligi tarmoqlari va sohaslarida AKTdan samarali foydalanish masalalarini hal etishga bag'ishlangan. Mahalliy olimlarimiz: Alimov, Xayitmatov (2019), Begalov (2020), Gulyamov, Shermuxamedov (2018) va boshqalarning ilmiy tadqiqotlari milliy iqtisodiyotimizning barcha tarmoqlari va sohaslarida, jumladan statistika sohasida zamonaviy AKTdan foydalanish metodologiyasini ishlab chiqishga bag'ishlangan.

Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish, rivojlantirish sharoitida, O'zbekiston Respublikasining soliq to'lovchi faoliyatida AKTdan keng foydalanish metodologiyasini takomillashtirish masalalari munozarali bo'lib qolmoqda.

Muammoning dolzarbligi va yetarli darajada rivojlanmaganligi ushbu muammo bo'yicha tadqiqot olib borishni va ushbu maqolaning mavzusini aniqlashga imkon berdi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Globalashuv jarayonida zamon talab va chaqiruvlaridan kelib chiqib, mavjud muammoni hal qilishda, O'zbekiston Respublikasining Davlat soliq qo'mitasi faoliyatida, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish yo'nalishlarini ishlab chiqishda, qiyosiy, tizimli, iqtisodiy va statistik, monografik tadqiqot usullari, anketa so'rovi, guruhlash, taqqoslash, induksiya, deduksiya, optimallashtirish usuli shuningdek, WEB-saytlar, kompyuter tarmoqlari va maxsus dasturiy paketlar bilan ishlash usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Soliq to'lovchilar murakkab, ammo muhim yo'lni muvaffaqiyatli bosib o'tyapti: notanish, ammo foydali imkoniyatlarni oson o'zlashtiryapti, yangiliklarga tez moslashyapti, qulayliklardan yanada unumli foydalanishga faol o'rganyapti.

Soliq ma'murchiligiga zamonaviy axborot texnologiyalarning keng tatbiq etilishi tufayli soliq to'lovchilarning vaqtni tejash haqida qayg'urishiga hojat qolmayapti, ular ortiqcha xarajatlarni ham shunchaki unutishi mumkin bo'lyapti. Birgina misol: ayni damda Elektron soliq xizmatlari portali — my.soliq.uz orqali 50 dan ortiq interaktiv va axborot xizmatlaridan bepul foydalanish uchun vaqt, manzil borasida hech qanday cheklov yo'q.

Xususan, portalda soliqlarni mustaqil ravishda hisoblab chiqarishdan tortib, hisobot va soliq deklaratsiyalari, murojaatlarni yuborish imkoniyatigacha mujassam. Jumladan, soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali soliqlar elektron to'lanmoqda, 12-turdagi hujjat va 27-xil hisobot elektron tarzda yuborilmoqda. Buning uchun unda jismoniy va yuridik shaxslar, yakka tartibdagi tadbirkorlarning har biri uchun alohida shaxsiy kabinet ochilgan. Ularga taalluqli xizmatlar ham maxsus bo'limlarga joylashtirilgan. Har qanday turdagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni onlayn rejimida to'lash xizmati esa portalning asosiy qulayligi va afzalligidan biridir. Masalan, jismoniy shaxslar portal yordamida daromad solig'i, yer va mol-mulk soliqlari summalarini aniqlashi va to'lashi mumkin. 2021-yil davomida soliq to'lovchilar portaldagi ana shunday muhim xizmatlardan 188-million marotabadan ortiq foydalandi.

Demak, uning ahamiyati va samarasi haqida ortiqcha izohga hojat yo'q. Portaldagi interaktiv xizmatlardan "SOLIQ" mobil ilovasi yordamida foydalanish mumkin bo'lib, undagi qulayliklar soni tobora ortib bormoqda. Xususan, 2021-yilda soliq to'lashdan bo'yin tovlash, haqiqiy daromadni yashirish, savdo-sotiq qoidalariga rioya etmaslik

kabi salbiy holatlar haqida mobil ilovaning “Soliq hamkor” tizimi orqali soliq organlarini xabardor qilish xizmati ishga tushirildi.

O‘tgan vaqt mobaynida ushbu xizmatdan 18-ming marotabadan ortiq foydalanildi. Mobil ilovada yo‘lga qo‘yilgan yana bir xizmat — 71 ta faoliyat turi bo‘yicha o‘zini o‘zi band qilgan shaxs sifatida ro‘yxatdan o‘tish tizimi yordamida 1,2-mlndan ortiq kishi ushbu maqomga erishdi. Soliq tizimini raqamlashtirish juda ko‘p yumushlarni tarixga aylantirdi. Mana, bir misol: ta‘minlovchi va xaridorlar o‘rtasida har kuni hisobvara-q-fakturalar, ishonchnoma, bajarilgan ishlar dalolatnomasi, tovar-transport yukxati va shu kabi o‘nlab bitimlarni qog‘oz shaklida rasmiylashtirish jadallik bilan o‘z umrini o‘tab bormoqda. Chunki yangilikka xayrihoh, qulaylikka intiluvchilar uchun bu ortiqcha tashvish ekani tayin. Ularning zamonaviy talab va istaklariga mos oqilona yechim — albatta, elektron hujjat almashinuvidir. Ana shu zamonaviy ehtiyojdan kelib chiqib, 2020-yil 1-yanvardan boshlab barcha tadbirkorlik sub’ektlari uchun elektron hisobvara-q- fakturalar (EHF) tizimini joriy etildi. Pirovardida EHF tizimi katta mehnat, ko‘p vaqt talab etadigan ishlarni tezroq, arzonroq, qulayroq va o‘rtadagi vositachilarsiz hal etishga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda jami EHF tizimidan foydalanganlar soni 652 mingdan oshdi. Ular tomonidan 60 mln.ta jami summasi 2101trln.so‘mdan ortiq, tarkibida 210 trln.so‘mlik qo‘shilgan qiymat solig‘i bo‘lgan EHF rasmiylashtirildi.

Xulosa va takliflar.

Quyidagi yo‘nalishlarda axborot tizimlarni takomillashtirish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Kirimi yoki qoldig‘i bo‘lmagan tovarlarni realizatsiya qilinishini oldini olish maqsadida «E-aktiv» avtomatlashtirilgan axborot tizimida tovar-moddiy resurslarni hisobini yuritish, tahlil qilish, tovar-moddiy resurslar harakatini masofadan hisobga olish, har bir ombor kesimida kirim qilingan hamda chiqim qilingan tovarlar, shuningdek, qoldiq tovarlar hisobini yuritish imkoniyatlarini yaratish hamda uni elektron hisobvara-q-faktura va onlayn nazorat kassa mashinalari tizimi bilan integratsiya qilish.

Adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi- Toshkent: G‘afur G‘ulom nashriyot uyi 2020.- 640 b.
2. Couldry N., Powell A. (2014) Big data from the bottom up //Big Data & Society. –T. 1. №. 2. S. 277. Gulyamov S.S., Shermuxamedov A.T. (2018) Development of digital economy in the republic of Uzbekistan. VII Uzbek- Indonesian Joint international scientific and practical conference “Innovative development of entrepreneurship” with the framework of scientific and research project” Global economic challenges and national economy development” Tashkent- Jakarta, September.-180-183 p.
3. Laudon K.C., Laudon J.P. (2012) Management Information Systems. Managing the digital firm / 12th edition. New York: Prentice Hall, 677 p.

4. Alimov R.X., Xayitmatov U.T. (2019) Perspektivы razvitiya sifrovoy ekonomiki v Uzbekistane // Sbornik statey i tezisov dokladov Respublikanskoy nauchnoprakticheskoy konferensii «Raqamli iqtisodiet: iqtisodiy rivojlanish tendensiyalarini modellashtirish va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash istiqbollari». 2 dekabrya 2019 g. S. 12-20. / Alimov R.Kh.,
5. Khaitmatov U.T. (2019) Prospects for the development of the digital economy in Uzbekistan // Collection of articles and abstracts of reports of the Republican scientific and practical conference “Digital economy: modeling of economic development trends and prospects for the use of modern information and communication technologies.”. December 2, 2019, pp. 12-20.
6. Begalov B.A. (2020) Skolko nas? Opredelit perepis // Narodnoe slovo. 24 aprelya. / Begalov B.A. (2020) How many of us? Determine the census // Folk Word. April 24th. <http://xs.uz/ru/site/newspaper>.